

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

Мусієнко О.М., Головчанська А.В.

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

Для банківської установи найвагомішу та найголовнішу роль відіграє її загальний рейтинг за різноманітними показниками. Розглянуто підходи рейтингових агентств до визначення рейтингу банків на території України. При проведенні аналізу діяльності банку обов'язково враховується кредитний рейтинг установи, аналіз та оцінка кредитоспроможності, що є необхідною умовою для можливості залучення додаткових коштів.

Ключові слова: кредитоспроможність, надійність, рейтинг, НБУ, рейтингові агентства.

Постановка проблеми. У ситуації, яка склалася на сьогодні на території України у роботі самого банку важливу роль відіграє кредитний рейтинг установи, її оцінка кредитоспроможності та загальний економічний стан. Правильно визначений кредитний рейтинг банківської установи дає можливість клієнтам банку та інвесторам уникнути непотрібного ризику та вкласти свої кошти у найпрозоріший банк для стовідсоткового отримання прибутку. У свою чергу для банківської установи правильно визначений та високий рейтинг за всіма показниками дає можливість додатково залучити кошти у свою діяльність, що на сьогоднішньому етапі розвитку економіки буде відігравати позитивну роль у роботі самого банку.

На жаль наразі не існує єдиної методики, яка дозволить визначати рейтинг банківських установ у світі. Адже у кожній окремій країні існує своя обрана центральним банком методика для визначення рейтингу. Щоправда різні методики мають різні показники при визначенні рейтингу, що не дає доцільно порівнювати роботу банківських установ загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемними питаннями при визначенні кредитоспроможності банку, та рейтингу загалом займалися такі діячі: І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко, Я.М. Міркін, Б.Б. Рубцов, Є.В. Семенкова. Разом з тим питанням кредитоспроможності та рейтингу в цілому уваги приділено недостатньо, адже до сьогоднішніх українських реалій не підготовлені.

Мета статті. Визначити основні моменти та показники, які дадуть можливість чітко визначити загальний рейтинг банківської установи, які є спільними у вітчизняних та міжнародних рейтингових агентств.

На цей час в Україні кредитні рейтинги банків визначають такі міжнародні рейтингові агентства як «Fitch Ratings», «Moody's», «Standard & Poor's», уповноважені національні рейтингові агентства НРА «Рюрік», РА «Експерт – Рейтинг», РА «IBI-Rating». У світі присутні також японські рейтингові агентства: Japan Credit Rating Agency та Nippon Investor Services; канадське – Canadian Bond Rating Service; індійські агентства – CRISIL та ICRA; індонезійське – PEFINDO [5].

Виклад основного матеріалу. Фінансова криза, яка суттєво вплинула на банківську систему України, непрозорість банків щодо якості їхніх кредитних портфелів, і, як наслідок, їхньої фінансової стійкості, засвідчили наявність суттєвих недоліків щодо методів оцінки реального кредитного ризику. Водночас значна частка іноземного капіталу в банківській системі України та впровадження західних технологій оцінки кредитоспроможності, рейтингу банків призводять до суттєвих розбіжностей між

методами оцінки кредитного ризику української та західної банківських шкіл [4].

Поняття «кредитоспроможність» з'явилося в економічній літературі у XVIII ст. В Україні розглядали дане питання велика кількість вчених, серед яких О. Васюренко, І. Гуцал, Н. Дехтяр, О. Петрук, М. Савлук, О. Терещенко та багато інших. Також у своїх роботах використовували дане поняття А. Бітті, Н. Бунге, Д. Геллей, Т. Карлін, Д. Кейнс та А. Сміт. Як вважає О. Петрук, кредитоспроможність – це здатність своєчасно та в повній мірі розрахуватися за зобов'язаннями. У свою чергу такі вчені, як М. Назарова та В. Янишевська розглядають кредитоспроможність як оцінку банком можливостей погасити надану позику [5]. Такі визначення є узагальненими, та не враховує всього спектру даного поняття. Нормативно-правова база Національного банку України визначає поняття кредитоспроможності, як наявності у позичальника (банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможності повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки [2].

У свою чергу рейтинг актуальним сьогодні залишається специфічні особливості кредитоспроможності банків, як набір спеціальних показників їх здатності видавати короткотермінові та довготермінові кредити з урахуванням розміру процентної ставки, напрямів кредиту, особливостей та умов позики [3]. Тобто, кредитоспроможність – це можливість банку відповідати за своїми зобов'язаннями, що уособлюється у окремому кредитному рейтингу банків, де висвітлюються показники банків, особливо міжнародними агентствами та компаніями.

Кредитоспроможність банківських установ є невід'ємною частиною при визначенні більш загального питання рейтингу як на території України, а також за її межами за всіма фінансовими установами.

Розглянемо за декількома рейтинговими агентствами поняття рейтинг, і що воно в собі уособлює.

Рейтингове агентство Moody's Investors Service на своєму офіційному сайті відмічає, що рейтинг – це кредитна якість боргових зобов'язань, або ще визначається як загальна кредитоспроможність емітента.

Рейтинг – висновок про майбутній або теперішній стан фінансової установи, – саме таке поняття дає рейтингові міжнародне рейтингове агентство IBCA Fitch.

Також необхідно відмітити, що рейтингове агентство Standard & Poor's, визначає, що рейтинг – висновок про здатність емітента погасити свої боргові зобов'язання.

Рейтингове агентство «Кредит-рейтинг» [6] дає таке визначення кредитному рейтингу – це умовне визначення рівня кредитоспроможності об'єкта рейтингування загалом або відносно його окремого

боргового зобов'язання за Національною рейтинговою шкалою.

Національне рейтингове агентство «Рюрик» визначає кредитний рейтинг як «незалежну експертну оцінку спеціалізованого рейтингового агентства щодо ступеню кредитного ризику боргового зобов'язання, яка вказує на ймовірність невиконання (непогашення) цього зобов'язання (імовірність дефолту) [6].

З даних визначень можна побачити декілька різноманітні визначення понять на прикладах рейтингових агентств.

З приводу рейтингового агентства Moody's, то саме для визначення рейтингу фінансових установ важливим для визначення є виконання своїх боргових зобов'язань або невиконання емітентом своїх зобов'язань, що також вплине на рейтинг. Тобто важливим є, як позитивний вплив, так і негативний; адже при негативному впливові визначається також розмір можливого неплатежу, що розраховується у відсотках.

Рейтингова оцінка фінансової установи характеризує ступінь її кредитоспроможності та фінансової стійкості, здатність своєчасно та в повному обсязі виплачувати відсотки і основну суму за борговими зобов'язаннями.

Наступне розглянуте рейтингове агентство IBCA визначає рейтинги саме банківських установ та фінансових інститутів, про що говорить визначення у таблиці з офіційного сайту.

У свою чергу рейтингове агентство Standard & Poor's при оцінці розглядає більш широкий спектр об'єктів для визначення рейтингу [2].

Існує шкала кредитних рейтингів найбільших рейтингових агентств, яку хотілося б розглянути більш детально:

Таблиця 1

Клас рейтингу			Характеристика
Moody's investors Service	Standard & Poor's	Fitch IBCA	Рівень надійності боргових зобов'язань емітента
Aaa	AAA	AAA	Виключний, максимальна надійність
Aa	AA	AA	Відмінний, висока надійність
A	A	A	Вище середнього
Baa	BBB	BBB	Нижче середнього
Ba	BB	BB	Спекулятивний
B	B	B	Високоспекулятивний
Ca	CCC	CCC	Надспекулятивний
Ca	CC	CC	
C	C	C	
	D	DDD, DD, D	Зобов'язання, які не виконуються

Взагалі, найбільш розповсюдженою є шкала від агентства Moody's investors Service. Серед усіх розглянутих рейтингових агентств, саме шкала від Moody's investors Service відрізняється найбільше, – передбачає менший рівень прийнятного ризику.

Саме на думку аналітиків рейтингове агентство Fitch IBCA, як правило випереджають рейтинги Standard&Poor's, та Moody's [4]. Кредитні рейтинги відображають думку щодо вірогідності невиконання фінансових зобов'язань.

Вище переглянуті рейтингові агентства при встановленні рейтингу для кожної окремої уста-

нови беруть до уваги різні показники, – через що, звичайно не можна порівняти між собою банки, які отримали свій рейтинг від різних агентств.

Отже, як надає до уваги Бабкіна І., то підхід до побудови рейтингових оцінок агентства Standard&Poor's до оцінки ризиків і надання рейтингу дещо консервативний і дещо обережний, у Fitch IBCA – досить ліберальний, а оцінки Moody's мають щось середнє порівнюючи з попередніми рейтинговими агентствами.

У свою чергу рейтинг кредитоспроможності банків – спеціальні показники здатності банків видавати короткотермінові та довготермінові кредити з урахуванням розміру процентної ставки, напрямів кредиту, особливостей та умов позики.

При цьому пропонуються такі фінансові показники оцінки кредитоспроможності банку, що пропонуються Національним банком України:

- 1) коефіцієнт миттєвої ліквідності;
- 2) коефіцієнт поточної ліквідності;
- 3) коефіцієнт загальної ліквідності;
- 4) коефіцієнт маневреності власних засобів;
- 5) коефіцієнт незалежності;
- 6) рентабельність активів;
- 7) рентабельність продаж (оборотів).

Тут важливо відмітити, що перелік цих показників відноситься до публічної фінансової звітності банку, яка публікується у відкритому друку, на офіційних сайтах та джерелах [2]. Цей факт є вагомою перевагою даної методики серед інших підходів до визначення кредитних рейтингів, які потребують не тільки кількісних, але ж і якісних даних для аналізу діяльності банку, до яких, на жаль, доступ закритий.

Незважаючи на важливість міжнародної рейтингової оцінки для банків України, за останні три роки деякі вітчизняні банки (наприклад, «Надра», «Родовід», «Кредитпромбанк», «Кредит-Дніпро» тощо) відмовилися від послуг провідних рейтингових агентств. Подібні тенденції спостерігаються також у інших країнах. Рейтинговий ринок в Україні слабо розвинений, а міжнародні рейтингові агентства фактично представляють оцінку позичальників та емітентів із позицій північноамериканських інституціональних інвесторів. Вони недостатньо враховують національну специфіку країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою.

Дії Національного банку України останнім часом свідчать про високу активність у напрямі реалізації регулятором політики банківського нагляду відповідно до рекомендацій міжнародних експертів.

У свою чергу в Україні становлення цілісної системи рейтингів та їх офіційне публікування мають деякі проблеми, які пов'язані з наступними критеріями [2]:

- відсутність незалежного законодавства про рейтингове оцінювання банків;
- відсутність законодавчого визначення замовників на рейтингову інформацію та відповідальності за несвоєчасне подання достовірних звітних даних для встановлення рейтингів;
- невисока довіра до них з боку користувачів аналітичної інформації, відсутність незалежних умов для застосування відпрацьованих рейтингових методик високорозвинених країн;
- проблемністю створення рейтинговими агентствами власної достовірної інформаційної бази про банківські установи;
- відсутністю підтримки з боку Національного банку України та інших державних структур і їх сприяння становленню інфраструктури ринку інформаційних послуг.

Отже, для формування єдиного методу для рейтингування в Україні необхідно подолати вищезазначені проблеми.

Таким чином, кредитний рейтинг банку є основним джерелом інформації для інвесторів, що дає можливість формувати саме завдання для розвитку банків та їх стратегічні цілі, що безумовно враховуватиме всі ризики банківської діяльності. Саме методика присвоєння рейтингу банківської установи повинна брати до уваги деякі принципи: прозорість, доступність інформації для звичайних користувачів, наприклад висвітлювання повної та достовірної інформації на офіційних сайтах фінансових закладів, єдиний підхід до визначення рейтингу для всіх банків за однаковиими показниками. Дотримання таких вимог повинно налагодити банківську систему та підвищити прозорість послуг, яку будуть надаватися банківськими установами, що у свою чергу

підвищить ефективність роботи кожної із банківських структур.

Висновки і пропозиції. Тобто, перспективним шляхом удосконалення оцінки кредитоспроможності банків є розробка та подальше вдосконалення єдиної рейтингової системи. [4] Держава також має забезпечити вдосконалення механізму обміну кредитною інформацією для забезпечення точності рейтингової моделі, об'єктивності та неупередженості кредитних рішень. Цей комплекс заходів дає змогу суттєво поліпшити рівень оцінки кредитоспроможності позичальників, забезпечити вдосконалення її методики, а завдяки цьому поліпшити безпосередньо процес кредитування, принципи прийняття рішення, вдосконалити механізми управління кредитним портфелем банків, принципи кредитної політики та методи формування резервів адекватно до ймовірності дефолту позичальників та їхніх окремих кредитних операцій.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Вовчак О. Д. Банківський нагляд [Текст]: навч. посіб. / О. Д. Вовчак, О. І. Скаско, А. М. Стасів. – Л.: Новий світ – 2000, 2005. – 472 с. – ISBN 966-7827-82-8.
3. Ковальов П. П. Кредитний рейтинг як один з основних методів оцінки кредитоспроможності [Текст] / П. П. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 12. – С. 37-41.
4. Матвієнко П. Рейтингова оцінка діяльності банків України / П. Матвієнко // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 37-46.
5. Могиліна Л. А. Методологічні особливості оцінки кредитних рейтингів у банківській діяльності / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко // Економіка України. – 2010. – № 3.
6. Самородов Б. В. Теоретичний аналіз сучасних методик визначення кредитного рейтингу банку / Б. В. Самородов // Фінансово кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 1(14).
7. Стефанишина А. Характеристика та аналіз методик оцінювання фінансової стійкості банків України та зарубіжжя [Текст] / А. Стефанишина // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 62-66.

Мусиенко Е.Н., Головчанская А.В.

Харьковский институт банковского дела

Университета банковского дела Национального банка Украины

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ БАНКОВ

Аннотация

Для банковского учреждения весомую и самую главную роль играет ее общий рейтинг по различным показателям. Рассмотрены подходы рейтинговых агентств к определению рейтинга банков на территории Украины. При проведении анализа деятельности банка обязательно учитывается кредитный рейтинг учреждения, анализ и оценка кредитоспособности, что является необходимым условием для возможности привлечения дополнительных средств.
Ключевые слова: кредитоспособность, надежность, рейтинг, НБУ, рейтинговые агентства.

Musienko O.M., Golovchanskaya A.V.

Kharkiv Institute of Banking

University of Banking of the National Bank of Ukraine

THE NEW APPROACHES TO DEFINITION CREDITWORTHINESS OF BANKS

Summary

For banking institutions most substantial and most important role of her overall rating on various parameters. The approaches to determine the rating agencies rating the banks in Ukraine. In conclusion the analysis of the bank must take into account the credit rating agencies, analysis and credit scoring, which is a necessary condition for the possibility of raising additional funds.

Keywords: credibility, reliability, rating, National Bank of Ukraine, rating agencies.